

УДК 338.246

Олена Гладчук

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

У статті здійснено огляд методичних рекомендацій з аналізу ризику банкрутства суб'єкта господарювання, наведено порівняльну характеристику моделей визначення ймовірності банкрутства, розглянуто особливості застосування методик прогнозування ймовірності банкрутства на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: банкрутство, показники ймовірності банкрутства, моделі визначення ймовірності банкрутства.

В статье сделан обзор методических рекомендаций по анализу риска банкротства предприятия, приведена сравнительная характеристика моделей определения вероятности банкротства, рассмотрены особенности применения методик прогнозирования вероятности банкротства на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: банкротство, показатели вероятности банкротства, модели определения вероятности банкротства.

The article is a review of guidelines on risk analysis bankrupt entity shows the comparative characteristics of models determine the probability of bankruptcy, the peculiarities of application of methods of forecasting the probability of bankruptcy in domestic enterprises.

Keywords: bankruptcy, insolvency probability indices, models determine the probability of bankruptcy.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки виявлення несприятливих тенденцій розвитку підприємства і пророкування банкрутства здобувають першорядне значення. Разом з тим, методик, що дозволяють з достатнім ступенем вірогідності прогнозувати несприятливий результат, практично немає.

Подолання кризового стану вимагає розробки спеціальних методів управління підприємством. Ринкова економіка сформувала систему методів попередньої діагностики і можливого захисту підприємства від банкрутства.

Від того, наскільки ефективною буде діагностика ймовірності настання ризиків банкрутства підприємства, залежить його вартість, інвестиційна привабливість, вчасне проведення санації чи реструктуризації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оцінки схильності підприємства до банкрутства стоїть у центрі уваги досліджень і висвітлена в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких І.О. Бланк, І.Т. Балабанов,

© Гладчук О. О., 2013

А.Ю. Беликов, Л.А. Бернстайл, О.Н. Волкова, Л. Гапенскі, Г.В. Давидова, Н.В. Ізмайлова, О.А. Кононенко, О.М. Кравчук, Л.О. Лігоненко, В.Т. Савчук, Г.В. Савицька, Р.А. Слав'юк, О.О. Терещенко, Р. Холт, А.В. Чупіс, В.М. Шарманська та ін. В їхніх роботах розкрито значення інституту запобігання банкрутству, виділено причини банкрутства, сформульовано методичні рекомендації щодо ймовірності настання ризиків банкрутства підприємств та шляхи запобігання банкрутству тощо.

Однак особливості явища банкрутства підприємств в Україні та комплексного підходу до розгляду цієї проблеми потребують додаткового дослідження.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад діагностики кризового стану підприємства та аналіз основних методичних підходів щодо діагностики ймовірності банкрутства підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Діагностика банкрутства є процесом дослідницьких процедур і допомагає виявити реальний фінансовий стан підприємства.

Незважаючи на значний обсяг знань у даній сфері, теоретична база для діагностики ймовірності настання ризиків банкрутства підприємств вивчена ще недостатньо і має суперечливий й дискусійний характер та потребує вдосконалення теоретико-методологічних засад дослідження проблем діагностики кризового стану вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах нестабільного економічного стану в Україні і впливу світової фінансової кризи багато підприємств опиняються в стані фінансової неспроможності, що у більшості випадків призводить до банкрутства.

З економічної точки зору банкрутство є неспроможністю продовження суб'єктом своєї підприємницької діяльності внаслідок її економічної нерентабельності, безприбутковості. Суб'єкт підприємництва має стільки боргів перед кредиторами і зобов'язань перед бюджетом, що коли їх вимоги будуть пред'явлені у визначені для цього строки, то майна суб'єкта – активів у ліквідній формі – не вистачить для їх задоволення.

На думку Іорданова В., банкрутство – процес, коли майно індивідуума чи організації, нездатної оплатити борги, забирається за рішенням суду і справедливо розподіляється між кредиторами після попередніх сплат, таких як податки і заробітна плата працівникам організації-банкрута [8, с. 18].

За Савицькою Г. В., банкрутство підприємства – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [15, с. 11].

Українські автори З.В. Герасимчук, Ю.С. Петленко розглядають «банкрутство як фінансовий стан компанії, при якому її зобов'язання перебивають активи, іншими словами, її власний капітал від'ємний» [6, 14].

Досить поширеною у вітчизняній та зарубіжній фінансовій науці є думка про тісний зв'язок банкрутства із порушенням фінансової стійкості підприємства. У працях українських економістів (Білухи М.Т., Кірейцева Г.Г., Мниха Є.В., Сопка В.В., Чернелевського Л.М.) розглянуто окремі аспекти банкрутства та пов'язаної з ним фінансової стійкості у загальних питаннях управлінського аналізу, аудиту та менеджменту [17].

Функціонування інституту банкрутства потребує не тільки ефективного правового, а й методичного забезпечення, затвердженого в порядку чинного законодав-

ства. Важливість питань методики діагностики кризового стану зумовлюється насамперед тим, що завчасне виявлення ознак неспроможності дозволяє попередити розвиток кризових процесів, внаслідок яких підприємство може збанкрутувати.

Діагностика банкрутства підприємства – система цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства [3, с. 276].

Метою діагностики є встановлення діагнозу об'єкта досліджень, підготовка інформації про фінансовий стан підприємства на момент завершення дослідження та подання рекомендацій щодо розробки та впровадження необхідної антикризової політики [2, с. 148].

Власне процес діагностики банкрутства розглядають як систему досліджень, які в сукупності дають можливість сформулювати необхідні висновки стосовно стану, в якому опинилось підприємство, та можливі шляхи виходу з кризи. Тобто діагностика передбачає постійний нагляд за зміною певної системи фінансових показників діяльності підприємства, які запропоновано включати до складу системи моніторингу поточної фінансової діяльності підприємства [10, с. 155].

Наукові основи аналізу й оцінки неспроможності й банкрутства фірм були вперше розроблені зарубіжними економістами, серед яких У. Бівер, Ю. Бригжем, Л. Гапенські, Г. Тішоу, Ч. Празана, Ж. Депеняна та ін.

До основних найвідоміших моделей, які застосовуються на Заході для аналізу та діагностики ризику банкрутства належать моделі Альтмана, Спрінгейта, Лиса, Таффлера, Тішоу, Фулмера та ін., які враховують різні фактори, що впливають на платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Використання моделей оцінки схильності підприємства до банкрутства дістало значне поширення в міжнародній практиці, що зумовлено такими їх перевагами, як незначна кількість значущих показників, які забезпечують високу точність результатів за умов невеликої трудомісткості використання; забезпечують інтегральну оцінку і дають можливість порівнювати різноманітні об'єкти; інформація для розрахунку усіх показників відображається у звітності, а отже є доступною. Проте в більшості цих моделей основна увага концентрується на певному факторі, що викликає певні суперечності. Деякі моделі оцінюють схильність підприємства до банкрутства на основі показників рентабельності та ділової активності (модель Альтмана, модель Спрінгейта, модель Р. Лиса). Хоча орієнтація цих моделей на фактори рентабельності та ділової активності не завжди є виправданою. Адже, з одного боку збитковість підприємства і є свідченням загрози банкрутства, але це не означає, що підприємство обов'язково має збанкрутувати. З іншого боку висока рентабельність не виключає можливість банкрутства, адже може супроводжуватись незадовільними показниками ліквідності та фінансової стійкості, що є свідченням загрози банкрутства [5, с. 63].

Інші моделі оцінки схильності підприємства до банкрутства орієнтовані на фактор фінансової стійкості, що пов'язано з фінансовою структурою підприємства, ліквідністю, залежністю підприємства від кредитів (модель Таффлера, логіт-модель Дж.А. Ослона, модель В. Кромонава, показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера) [9, с. 63]. В даних моделях увага концентрується на показниках ліквідності, короткострокової та довгострокової заборгованості, платоспроможності, що не завжди дають змогу зробити правильну оцінку, адже підприємство може одночасно мати значну частину залучених коштів і при цьому забезпечити високу рентабельність за рахунок ефективного використання фінансових ресурсів, що дозволить розрахуватись з кредиторами; але ймовірність банкрутства значно зростає,

якщо підприємство поряд з наявністю значної частки залучених коштів має низькі показники рентабельності. Розглянуті вище моделі розроблені для аналізу фінансового стану відповідно до умов західних ринків і досить точно прогнозують фінансовий стан західних компаній.

Більш адекватно оцінюють економічний стан російських підприємств моделі, розроблені Р.С. Сайфуліним і Г.Г. Кадиковим, А.А. Зайцевою, Г.У Савицькою, Любушиным Н.П. і Безбородовою Т.І, Карапетяном А.Л. і Мудраком А.В., Е.В. Горюновим, Д.А. Ендовицьким і М.В. Щербаковим, Н. А. Нікіфоровою, Г.В. Федоровою, О.О. Терещенком та ін.

Альтернативні підходи до дослідження проблеми прогнозування банкрутства, розроблені українськими економістами Чумаченко Н., Лахтіоною Л., Поддерегіним А., Бутинцем Ф., Бланк І., однак незважаючи на низку достоїнств кожної, також не можуть повною мірою розв'язати задачі адекватного діагностичного аналізу з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Загальним для більшості робіт є факт розгляду теорії й методології фінансового керування підприємством в умовах банкрутства, що вже настало, є суттєві розробки за рішенням проблем прогнозування, удосконалюванню, розвивається нормативно-правова база аналізу при процедурах банкрутства методів і інструментів реструктуризації кризових підприємств, представлені обґрунтовані рекомендації з удосконалювання державного регулювання.

На сьогодні надзвичайно гострою є потреба в розробці вітчизняної моделі оцінки схильності підприємства до банкрутства, яка б враховувала особливості вітчизняного ринку і давала достатньо точну оцінку фінансового стану підприємства.

Державні методики проведення діагностики фінансового стану та загрози банкрутства затверджуються Міністерством фінансів України, Агентством з питань банкрутства, іншими державними органами та є обов'язковими для використання в певних ситуаціях, перелік яких визначено.

В Україні прикладом державних методик є:

– «Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій», яка затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству № 37 від 21.03.1997 р. [12];

– «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затверджені наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001р. №10 [13].

Сучасна практика застосування діючої методологічної бази оцінки кризового стану дозволила виявити такі недоліки:

– відсутність чіткої обґрунтованості рівнів кризового стану та виділення критеріїв, орієнтованих на ідентифікацію ранніх ознак та глибини фінансової кризи;

– неузгодженість методичної та нормативно-правової бази антикризового регулювання;

– орієнтація на показники загальної інформативності щодо фінансового стану підприємства при обґрунтуванні рішень про санацію чи ліквідацію;

– відсутність диференціації нормативних величин показників за галузевою ознакою підприємств.

В сучасних українських реаліях для діагностики кризового стану підприємства більше підходять такі моделі як Терещенка О.О., Матвійчука А.В та російська R-модель (R-модель прогнозу ризику банкрутства).

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Досить поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю Терещенка О.О. Зокрема, особливістю вказаної методики є те, що вона має деяко зміщені оцінки. У ній зроблено акцент на зменшенні помилкового віднесення фінансово неспроможних підприємств до групи стійких. Така асиметричність має на меті забезпечити інвестора від ризикового вкладання коштів, але знижує точність прогнозу в цілому. Ще одним суттєвим недоліком цієї моделі є широкий інтервал невизначеності [16].

Модель О.О.Терещенка визначається за формулою (1):

$$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6, \quad (1)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X_4 – відношення прибутку до виручки;

X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – відношення виручки до основного капіталу.

Коли $Z > 2$ – банкрутство не загрожує, $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства.

Також оптимальною для українських підприємств вважається модель Матвійчука А.В. Методика розрахунку даної моделі подана у формулі (2):

$$Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 - 0,018X_4 - 0,004X_5 - 0,015X_6 + 0,702X_7, \quad (2)$$

де X_1 – коефіцієнт мобільності активів;

X_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

X_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

X_4 – коефіцієнт окупності активів;

X_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;

X_6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу;

X_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.

Якщо при застосуванні даної моделі для оцінки фінансового стану ми отримуємо значення Z , яке більше від 1,104, то це свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність його банкрутства. І чим вище значення Z , тим стійкішим є становище компанії. Якщо ж значення Z для підприємства виявилось меншим від 1,104, то виникає загроза фінансової кризи. З подальшим зменшенням показника Z імовірність банкрутства аналізованого підприємства збільшується [11].

Російські вчені Іркутської державної економічної академії пропонують для прогнозування ризику банкрутства R-модель [7], яка має вигляд (формула 3):

$$R = 0,38K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4, \quad (3)$$

де K_1 – відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів;

K_2 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу;

K_3 – відношення виручки до середньорічної суми активів;

K_4 – відношення чистого прибутку до сукупних затрат.

Якщо $R = 0$ – ймовірність банкрутства максимальна (90–100 %), 0–0,18 – висока

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

(60–80 %), 0, 18–0, 32 – середня (35–50 %), 0, 32–0, 42 – низька (15–20 %), більш як 0, 42 – мінімальна (до 10 %).

Використовуючи цю методику, можна з точністю до 81 % оцінити міру ризику банкрутства підприємства за три квартали.

В залежності від методики формування узагальнюючого висновку щодо наявності кризи та загрози банкрутства підприємства сучасні методичні підходи об'єднують у дві великі групи:

1) які передбачають формування узагальнюючого висновку суб'єктивним шляхом, тобто узагальнення проводиться особою, що здійснює діагностику самостійно (індивідуально), враховуючи усі особливості конкретного підприємства;

2) які передбачають отримання узагальнюючого висновку шляхом певної обробки результатів дослідження з окремих напрямків та на базі застосування різних методик, тобто використовуються спеціально розроблені методи агрегування індивідуальних результатів дослідження, що суттєво полегшує формування узагальнюючого діагностичного висновку.

Серед найбільш поширених методів формування узагальнюючого висновку виділяють такі як:

1) індексний метод, при використанні якого окремі оціночні показники переводяться в індекси шляхом порівняння з еталонними значеннями, попередньо досягнутими показниками або показниками інших підприємств, з подальшим розрахунком інтегрального індексу;

2) бальний метод, сутність якого полягає у присвоєнні кожному оціночному показникові певної кількості балів відповідно до його фактичного значення за спеціально розробленою шкалою оцінювання; залежно від суми набраних балів формується загальний висновок відносно глибини кризи;

3) графічний метод, застосування якого передбачає побудову деякого «поля оцінювання», його поділ на певні зони, які відповідають певному рівню ризику банкрутства та знаходження положення конкретного підприємства в межах певних зон;

4) статистичний метод, який для отримання узагальнюючого висновку передбачає використання спеціально розроблених економіко-математичних моделей (Z-рахунку та йому подібних) на основі попередньої математичної обробки (дискримінантного або кластерного аналізу) великого обсягу статистичної інформації стосовно діяльності підприємств, що реально стали банкрутами або запобігли цій ситуації [1, с. 121].

Слід зазначити, що застосування статистичного методу є найбільш поширеним у зарубіжній практиці завдяки його простоті та високій точності результату. Однак в умовах України використання запозичених з іноземних джерел різноманітних моделей діагностування є некоректним у зв'язку зі специфікою діяльності українських підприємств та їх невідповідністю умовам діяльності підприємств, на базі яких побудовано модель (має місце часова, параметрична та методична невідповідність). У той же час використання дискримінантного та кластерного аналізу для обробки відповідним чином сформованої статистичної бази українських підприємств дозволяє формувати адекватні статистичні моделі, що мають високу прогностичну якість.

Найбільш суттєвим при використанні різноманітних методичних прийомів формування узагальнюючого висновку є значущість (вагомість) окремих показників оцінки. У графічному методі оціночні даного підходу, оскільки окремі оцінні по-

казники мають різну значущість для оцінки глибини кризи підприємства), в інших методах використовуються спеціальні вагові коефіцієнти для кожного показника, які визначають ступінь його значущості для узагальнюючої оцінки. Вагові коефіцієнти, як правило, встановлюються суб'єктивно (на розсуд суб'єкта оцінювання), що суттєво погіршує об'єктивність діагностичного висновку, хоча в спеціальній літературі широко описані методики, використання яких дозволяє обґрунтувати вагомість окремих напрямів дослідження або суджень окремого експерта.

Стратегічний погляд на розвиток аналізу банкрутства, продиктований зазначеними процесами, передбачає створення концептуальної схеми розвитку методології аналізу діяльності підприємств з метою упередження банкрутства. Пріоритетними завданнями досліджень на даному етапі розвитку виступають: удосконалення методів ідентифікації та прогнозування банкрутства; визначення шляхів підвищення вірогідності інформаційної бази для проведення аналізу з використанням даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності; пошук шляхів максимального зниження інформаційного ризику в стані підвищеної невизначеності, властивій банкрутству. Цього можна досягти через дослідження підходів щодо ідентифікації та прогнозування неспроможності діяльності підприємств, розробку методологічних основ фінансового й управлінського аудиту при проведенні антикризових заходів, удосконалення методів аналізу й оцінки діяльності підприємств з урахуванням кривої життєвого циклу підприємства, розробки методології аналізу прогнозування розвитку підприємств [4, с. 29].

В сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки для того, щоб фінансовий стан підприємства за результатами його виробничої, комерційної і фінансової діяльності був стійким та ефективним, необхідно багато уваги приділяти діагностиці ймовірності настання ризику банкрутства.

Висновки. Нестабільність економіки України, зумовлює потребу акцентувати увагу на оцінці схильності підприємства до банкрутства. Проаналізувавши основні організаційно-методичні аспекти діагностики ризику банкрутства підприємств можна зробити висновок, що за наявності всіх переваг застосування західних моделей в українських реаліях недоцільне, оскільки вони побудовані на основі вивчення поведінки компаній в умовах західного розвитку (законодавчо-правове поле, державне регулювання, умови функціонування і розвитку), що значно відрізняються від умов середовища в Україні, тобто в наших економічних умовах вони не дозволяють отримати достатньо точний та об'єктивний результат, що зумовлено нестабільністю діяльності вітчизняних підприємств, розходженням в обліку окремих показників, впливом інфляції на їх формування, невідповідністю балансової і ринкової вартості окремих активів та іншими чинниками. Однією з проблем є відмінність фінансової звітності та бухгалтерського обліку від міжнародної практики, що не дає змоги найбільш точно спрогнозувати загрозу банкрутства підприємства.

Отже, найвідповіднішими сучасній українській економіці є модель О.О. Терещенка, модель А.В. Матвійчука та іркутська R-модель прогнозування ризику банкрутства. Також для діагностики настання ризиків банкрутства на вітчизняних підприємствах можна застосовувати «Методику проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій» та «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства».

Вибір методів та моделей діагностики кризового стану підприємств повинен ґрунтуватися на цілях і суб'єктах, об'єктах аналізу, особливостях діяльності та потенційних можливостях підприємства до уникнення (зниження ризику настання) кризової ситуації.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки, враховуючи розвиток різних форм власності, виникає необхідність більш системного підходу до аналізу фінансового стану підприємства, який визначається результатами його виробничої, комерційної і фінансової діяльності, що ґрунтується насамперед на необхідності розробки нових моделей діагностики ймовірності настання банкрутства підприємств з урахуванням специфіки їх господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушко О.Б. Моделювання діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства [Текст] / О.Б. Андрушко, М.Р. Горбачовська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2006. – № 2 (552). – С. 114-163.
2. Антикризисное управление [Текст]: учебник / Под. ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА, 2000. – 432 с.
3. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – Т.2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.
4. Булкот Г.В. Соціально-економічні аспекти діагностики банкрутства в сучасних умовах [Текст] / Г.В. Булкот, О.М. Галенко // Соціально-економічний розвиток України: європейський вибір: Матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених: У 2 ч. / За ред. А.А.Ткача. – Мелітополь, 18 травня 2007 р. – Мелітополь: МІДМУ ГУ «ЗІДМУ», 2007. – Ч.1. – С.29-33.
5. Василенко Л.П. Фінанси підприємства [Текст]: навч. посібник. Ч. 2. / Л.П. Василенко, Л.В. Гут. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2005. – 239 с.
6. Герасимчук З.В. Мирова угода як засіб попередження банкрутства [Текст] / З.В. Герасимчук // Економіст. – 2008. – №7/9. – С. 88-90.
7. Давидова Г.В. Методика кількісної оцінки ризику банкрутства підприємств [Текст] / Г.В. Давидова, А.Ю. Беликов // Управління ризиком. – 1999. – № 3. – С. 13-20.
8. Іорданов В. Банкрутство. Ліквідація [Текст] / В. Іорданов // Все про бух облік. – 2010. – № 60. – С. 18-20
9. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посібник / М.Я. Коробов. – [3-те вид., перероб. і доп.] – К.: Знання, 2002. – 294 с.
10. Лігоненко Л.О. Антикризисное управління підприємством [Текст]: підручник / Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с.
11. Матвійчук А.В. Діагностика банкрутства підприємств [Текст] / А.В. Матвійчук // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 20-28.
12. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій. Затверджено Наказом Агенства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 37 від 21.03.1997 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>
13. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Затверджено Наказом Міністерства економіки України № 10 від 17.01.2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2001_01_17/ME01007.html
14. Петленко Ю. С. Механізм банкрутства підприємств [Текст] / Ю.С. Петленко // Фінанси України. – 2008. – №2. – С. 67-72.
15. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посібник / Г.В. Савицька. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
16. Терещенко О.О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / О.О. Терещенко // Економіка України. – 2003. – № 8. – С. 38-45.
17. Фінансовий менеджмент [Текст]: навч. посібник / Г.Г. Кірейцев, Н.Г. Виговська, О.М. Петрук. – Житомир: ЖІПІ, 2001. – 432 с.